

Tek Dünya

Enes Küçük¹ 
İsmail Düz² 

¹ Doktora Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi Bölümü, Trabzon, Türkiye
kkosmanoglu@outlook.com
<https://ror.org/04mmwq306>

² Arş. Gör., Trabzon Üniversitesi Fatih
Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü, Trabzon, Türkiye
ismailduz@trabzon.edu.tr
<https://ror.org/04mmwq306>

Geliş Tarihi/Received: 03.05.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 05.06.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
12.08.2025

Kitap Bilgileri/Book Information

Yazar/Author: Wendell Lewis Willkie

Çeviren/Translator: Cebirail Daim

Yayınevi/Publisher: Dorlion Yayınları

Basım Yılı/Year of Publication: 2023

Sayfa Sayısı/Number of Pages: 208

Amerikalı bir avukat olan Wendell Lewis Willkie (1892-1944), bir dönem şirket yöneticiliği yaptıktan sonra politikaya atılır. 5 Kasım 1940 tarihinde ABD’de yapılan başkanlık seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti’nin adayı olarak Franklin D. Roosevelt’e karşı yarışır. Seçimi Demokratların adayı Roosevelt kazanınca Willkie, Ortadoğu ülkeleri, Türkiye, Rusya, Yakut Cumhuriyeti ve Çin’e 49 günlük bir seyahat gerçekleştirir. Bu seyahatlerde yapmış olduğu gözlemleri “Tek Dünya” adıyla kitaplaştırır. Willkie’nin kaleme almış olduğu “Tek Dünya” adlı kitap, 14 bölüm ve 208 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta, II. Dünya Savaşı yıllarında dünyanın genel durumu ve savaşın seyri hakkında çarpıcı bilgiler yer almaktadır. Bu açıdan kitabın siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih ve diplomasi alanlarındaki araştırmacılara katkı sağladığı düşünülmektedir.

Kitabın yazılış amacı önsüzünde; II. Dünya savaşı yıllarında ABD’nin müttefikleri ile temas etmek, o tarihlerde üst üste gelen Anglosakson mağlubiyetlerinin sebeplerini araştırmak, ABD müttefiklerinin savaş sonrası hakkındaki fikirlerini öğrenmek ve dönemin ABD başkanı Roosevelt’e bildirmek olduğu belirtilmiştir. Willkie kitapta, ABD’nin o yıllarda sansür duvarları içerisinde kaldığını dile getirerek bu duvarların

dışına çıkar. 26 Ağustos'ta dünyanın durumunu, savaşı ve savaşın taraflarını görebilmek için bir Amerikan savaş uçağıyla New York'tan ayrılır.

Kitabın, “El Alemein” adlı birinci bölümünde Mısır'daki izlenimlerini aktarır. O yıllarda Alman işgalindeki Kahire'yi dünyanın en kötü yeri olarak tanımlayan Willkie, şehrin rivayetle, sokakların ise zabıt ve askerlerle dolu olduğunu belirtir. Aynı zamanda şehrin sıkı bir sansürle çevrelendiğini ifade eder. Willkie, İngilizler ve Almanlar arasında çetin mücadelelerin yaşandığı Mısır'daki El Alemein cephesini de ziyaret eder. Cephede gördüklerinden hareketle meydanlarda kazanılan parlak zaferlerin dünyayı en uzak bucağına kadar kasıp kavuran savaşı kazanmaya yeterli gelmeyeceği kanısına varır. Ona göre; savaş ancak Doğu milletleri ile kurulacak münasebet mekanizmasını sağlayacak yeni adamlar ve yeni fikirlerle kazanılabilir.

Willkie, kitabın “Ortadoğu” adlı ikinci bölümünde Kahire'den Tahran'a kadar olan seyahatlerine değinir. Ortadoğu'da gittiği her yerde fakirlik ve geri kalmışlık bulduğunu dile getiren Willkie, bu memleketlerde dolaşp da hastalık ve her türlü afetin varlığını görmemenin mümkün olmadığını belirtir. Özellikle Kahire'den Beyrut'a kadar halkı canından bezdiren ve çocukların gözlerini kör eden Trahom adlı bir hastalığa değinir. İran'a yaptığı seyahatte de Tahranlıların açık oluklar içinde akan su ile yıkanmaları, çamaşırlarını yıkamaları ve aynı suyu evlerine pompalayarak yemek yapmaları Willkie'nin dikkatini çeker. Tahran'da doğan her beş çocuktan ancak birisinin 6 yaşına kadar hayatta kalabildiğini aktarır. Willkie, burada edindiği izlenimlerinden hareketle bölge insanının daha fazla eğitime, sağlık alanında tedbire, modern sanayiye ve hürriyete ihtiyacı olduğunu belirtir. Bununla birlikte, Batılılara da bir serzenişte bulunur. Batılıların bölge insanına fikirlerini, filmlerini ve radyo programlarını dayatarak bu duruma sebep olduklarını ifade eder. Ancak, buna rağmen Batı medeniyetine ait fikir ve düşüncelerin bölgede yaşayan Müslüman, Yahudi ve Hristiyan topluluklar arasında kabul görmediğini de ifade eder.

Kitabın üçüncü bölümünü “Türkiye, Yeni Bir Millet” başlığıyla Türkiye'ye ayırır. 1940'lı yıllarda Türkiye'nin 16 milyonluk küçük ve zayıf bir ülke olduğunu aktaran Willkie, Türkiye'nin savaşta tarafsızlığını koruyarak yüzünü modern dünyaya dönmesinden övgüyle bahseder. Türk insanının bu uğurda yorulmadan süratle çalıştığını vurgulayarak Türkiye'yi iyi bulduğunu belirtir. Willkie Türkiye'yi iyi bir müttefik devlet olarak tanımlar. Osmanlı Devleti'nin mirası üzerine kurulan Türkiye'nin dünya kamuoyundaki imajının 20 senede olumlu yönde değiştiğini vurgular. Willkie'nin, özellikle Ankara'ya yönelik izlenimleri dikkat çekicidir. Ona göre; Ankara dünyanın büyük merkezlerinden biri olmasa da insanları iyi giyinmiş,

sokakları yeni ve göz alıcıdır. Willkie'nin, Türkiye'ye yönelik izlenimlerinde dikkatini çeken bir başka konu ise Türk sanayisidir. Türkiye'de gezdiği uçak meydanlarına ve ileri tarzda bina inşaatlarına karşı hayranlığını gizlemez. Türk sanayisinde ileriye dönük önemli bir canlanmanın olduğunu vurgular. Willkie, Türkiye'nin eğitim sahasında yaptığı atılımlara da temas eder. Özellikle öğretmenleriyle birlikte yapmış oldukları basit köy mekteplerinde öğrenim gören çocukları görünce bu durumdan memnun kalır. Çocukların modern talim ve terbiye metotlarına göre tahsil gördüklerini belirtir ve bu durumu Türkiye için bir dönüm noktası olarak nitelendirir.

Kitabın dördüncü bölümünü "Müttefikimiz Rusya" başlığıyla Rusya'ya ayıran Willkie, bu kısımda Rusya'daki gözlemlerini aktarır. Rusya ziyareti esnasında Rus halkının yaşayış tarzının 1917 ihtilalinden önceki Rus halkının yaşayışından daha iyi ve halkın her ferдинin eşit olduğunu gözlemler. Ancak, Willkie Rus fabrikalarında çalışan ve yaşları onu aşmayan çocukları görünce şaşkınlığını gizlemez. Bu çocukların staj gören çıraklar gibi çalıştıklarını dile getirir. Rusların Rjev Savaş Cephesi'nde Almanlara karşı vermiş olduğu mücadelelere de temas eden Willkie'nin, savaşta binlerce Rus köyünün tahrip edildiğini ve sakinlerinin de evsiz yurtsuz bırakıldığını, Rusya'nın ciddi gıda ve giyecek sıkıntısı çektiğini belirtir. Ancak, tek bir Rus'un bile savaştan vazgeçmeyi düşünmediğinin önemle altını çizer. Bu yüzden Rus halkının Nazizm'e ve faşizme derin bir kini olduğunu ve bu sistemleri dünyadan kaldırmaya azmettiklerini ifade eder. Willkie, Stalin'le yaptığı görüşmede savaş ve sonrası, İngiltere, Rusya ve Amerika münasebetleri gibi pek çok konuda fikir alışverişinde bulunur. Willkie, Rusya'ya karşı izlenimlerinde Rusya'yı dinamik bir memleket, Rus halkını da canlı ve yeni bir toplum olarak tanımlar. Bu yüzden Rusya'nın yarının dünyasında ihmal edilemeyecek bir kuvvet olduğunu vurgular.

Willkie'nin beşinci bölümünde "Yakutsk Cumhuriyeti"ne yönelik gözlemleri özellikle dikkat çekicidir. Bölgeyi yeni bir medeniyet olarak tanımlayan Willkie, ucu bucağı görünmeyen bu bakir topraklardaki insanların başarıma hevesine hayran kalır. 1917 ihtilalinden önce Yakut halkının %2'sinin okuma-yazma bildiğini, %98'inin ise ne okuduğunu ne de yazdığını belirtir. Ancak, bu durumun tersine döndüğünü ve son 25 sene zarfında halkın okuma yazma oranının bir hayli yükseldiğini belirtir. Willkie, o yıllarda Komünizm'in bölgede bir hayli kök saldığına da temas eder. 50 bin kişilik Yakut nüfusunun %1,5'ünü teşkil eden fabrika direktörlerinin, kolektif çiftlik müdürlerinin, hükümet memurlarının, münevverlerin, doktorların ve mektep idarecilerinin Komünist Parti azası olduklarını dile getirir.

Kitabın altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu bölümlerinde Çin'den bahseden Willkie, Çin'e geniş bir şekilde yer verir. "Çin Beş Senedir Savaşıyor" başlıklı 6. Bölümde Çin ve Japonya arasında 5 yıldır devam eden savaşlara genel hatlarıyla temas eder. Savaş yıllarında Çin halkının genel kanaatinin sevimli vatanlarını ellerinde tutabilmek ve memleketlerini geliştirmek olduğunu belirtir. "Çin Batısı'nın Gelişmesi" başlıklı yedinci bölümde Çin'in Sin Kiang şehrindeki izlenimlerine yer verir. Şehirde Türklerin çoğunlukta olduğunu ifade eden Willkie, Asya'nın en nefis kavunları ve üzümlerinin yetiştiği şehrin etrafındaki dağların madenle dolu olduğunu altını çizer. Willkie, Kitabın sekizinci bölümünü "Hür Çin Ne ile Savaşıyor?" başlığıyla adlandırır. Bu bölümde Lançav'dan güneye, Çengtu'dan Çing King'e yaptığı seyahatlerde Çin'in pamuk tarlalarına, mühimmat fabrikalarına, çanak çömlek imalathanelerine ve çimento fabrikalarına olan hayranlığını gizlemez. Çinlilerin modern sanayii metotlarına intibak etmelerindeki kabiliyetlerini takdir eder. Sonra 100 milyonluk Çin nüfusunun okuma-yazma bildiğini vurgulayarak bunu "Çin'in uyanışı" olarak nitelendirir (Willkie, 2023, s. 130). Willkie, "Çin'de Enflasyon" başlıklı dokuzuncu bölümde kısaca Çin'deki ekonomik duruma ve enflasyona değinir. Çin'deki iktisadi karışıklık ve enflasyon karşısında şaşkınlığını gizlemez. O yıllarda Çin'deki enflasyonun bu denli artışını; hükûmetin harp maliyetlerini karşılamak için kâğıt para basımına, kar getirecek bir vergi sistemine geçmeyeişine ve madde kıtlığı gibi çeşitli sebeplere bağlar.

Willkie kitabın "İyi Niyet Kaynağımız" başlıklı onuncu bölümünde gezdiği ülkelerdeki halkların Amerika Birleşik Devletleri'ne olan dostluk duygusuna temas eder. Dış dünyada Amerikan milletine karşı büyük bir ilginin olduğunu ifade eder. Bunun kaynağını uzak diyarlardaki Amerikan misyonerlerine, öğretmenlere ve doktorlara dayandırır. Ona göre; eski dünyanın yeni önderleri Amerikan öğretmenlerinin öğrencileridir. Bu dostluk kaynağını kurma yolunda Amerikan filmleri de ehemmiyetli bir rol oynamıştır.

Willkie, "Niçin Savaşıyoruz" başlıklı on birinci bölümde II. Dünya Savaşının bir iç muhasebesini yapar. Savaş sonrası müttefikler arasında iş birliğini temin edecek bir mekanizma kurulmadıkça insanlık ve tarih önündeki vazifenin tamamlanmayacağını dile getirir. Ona göre; yeni kurulacak dünya düzeninde hakiki bir dünya iş birliği kurulmadıkça devamlı bir barış ve emniyete ulaşılamayacaktır. Willkie, yeni dünya düzeninde olması gerekenleri şu şekilde sıralar;

- Irkçılık yıkılmalı,
- Milletler arasında eşitlik ve sınırların bütünlüğü sağlanmalı,

- Esir milletler esaretten kurtarılmalı, istiklallerine ve benliklerine kavuşturulmalı,
- Her millet kendi işlerine kendi istediği gibi idare etme hakkına sahip olmalı,
- Savaşta zarar gören milletlere iktisadi yardım ve bu milletlerin refahlarını temin konusunda kolaylık sağlanmalı,
- Demokrasi hürriyetleri sağlanmalı,
- Hitler rejimi ortadan kaldırılmalı.

Willkie bu bağlamda “Bu Bir İstiklal Harbidir” başlıklı on ikinci bölümde dolaştığı memleketlerdeki insanların hürriyet ve istiklalle yaşamak istediklerini dile getirir. Buradan hareketle II. Dünya Savaşını bir istiklal savaşı olarak nitelendirir. Özgürlük ve bağımsızlık kazanmak isteyen milletlere iş birliği önerir ve bunun tüm insanlık için kolektif bir görev olduğunu ifade eder. Kitabın “Bizim İç Emperyalizmimiz” başlıklı on üçüncü bölümünde de Amerika’nın kendi iç emperyalizmine temas ettikten sonra ırkları ve renkleri ne olursa olsun hürriyeti kendileri için bir hak olarak gören insanlarla iş birliği yapmayı önerir. Willkie, kitabın “Tek Bir Dünya” olarak adlandırdığı on dördüncü bölümde ise ABD’nin dünya işlerinden geri durmaması gerektiğinin altını çizer. Savaşın sonunda ABD’nin; milliyetçilik, emperyalizm ve yeni bir dünya düzeninden birini seçmesi gerektiğini önerir.

Wendell Willkie gezi notları mahiyetinde kaleme almış olduğu Tek Dünya adlı kitapta, ziyaret ettiği ülkelerdeki gözlemlerini aktarmaktadır. Willkie, kitabın içerisinde II. Dünya Savaşı’nın seyri ve bu yıllarda ABD’nin müttefiklerinin siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik durumları hakkında çarpıcı bilgilere yer vermektedir. Willkie bir nevi kitapta, 1940’lı yıllarda ana hatları ile dünyanın durumunu değerlendirerek dönemin tahlilini yapmaktadır. Yaptığı tahliller genellikle ziyaret ettiği halkların askeri ve iktisadi durumları, yaşayışları, dünya görüşleri ve eğitimde kat ettikleri mesafeyi içermektedir. Willkie, ziyaret ettiği ülkelere yönelik tahlillerden hareketle savaşın dünya milletlerine barış, hürriyet ve istiklal getirmeyeceğini savunmaktadır. Bu açıdan eser yalnızca o dönemin tahlilini yapmakla kalmaz; aynı zamanda tek bir dünya adı altında birlikte yaşama ve barış idealinin gerekliliğine de vurgu yapar. Tüm dünyada barışın sağlanması ve dünya milletlerinin hürriyet ve istiklale kavuşması ise ancak ABD öncülüğünde yeni bir dünya düzenin kurulması ile sağlanacaktır. Aslında Willkie, II. Dünya Savaşının devam ettiği yıllarda Birleşmiş Milletlerin kuruluşunu işaret etmiştir. Nitekim savaşın bitiminde ABD’nin öncülüğünde Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın (1945) kurulması da Willkie’nin savaş esnasındaki tespitlerini doğrulamaktadır. Ancak, Willkie’nin kitapta aktardıkları Amerikan bakış açısından tamamen sıyrılmadığını

göstermektedir. Dönemin şatlarında ABD'nin kendi çıkar ve nüfuz alanlarını yeterince sorgulamaması da bunu gözler önüne sermektedir. Öte yandan Willkie, dünya barışı için uluslararası çapta bir iş birliğini savunurken, bunun nasıl kurulacağı ve işleyeceği konusunda ayrıntılı bir plan ortaya koymamıştır. Yalnızca, ABD'nin buna öncülük etmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları: Bu makalenin yazımına tüm yazarlar eşit katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okudu ve onayladı.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır (Destekleyen kuruluş var ise, yazarlar bunu belirtmelidir).

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

Yapay Zekâ Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zekâ aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.